

Langvatn kraftverk

50

1964–2014

Gratulerer med de første **50**

---

50 år har gått siden Langvatn kraftstasjon ble tatt i bruk. Det bidro til å løse ei midlertidig kraftkrise i Rana, og førte til at Langvassgrenda fikk veiforbindelse – og en langvarig veistrid ble løst.

Langvatn kraftverk 50 år

Tekst: Klaus Solbakken

Så seint som i 1953 hadde bare 47 prosent av innbyggerne på Midt-Helgeland elektrisk kraft. Den totale produksjonskapasiteten i området var da bare på rundt 9,5 MW, hvorav Reinforsen kraftverk utgjorde 3,6 MW. Det meste av denne krafta gikk til gruveselskapet Dunderland Iron Ore C. Ltd. Resten, ca. 6 MW, gikk til fordeling på ca. 23.000 forbrukere. Det tilsvarer knapt 1.600 kWh pr. hode i året. Til sammenligning er dagens gjennomsnittlige forbruk i Norge over 20.000 kWh pr. innbygger i året.

Industrien på Mo og i Mosjøen trengte mer kraft enn det Røssåga-anleggene klarte å produsere. Ny kraftutbygging ble derfor en hastesak. Sommeren 1960 hadde Statskraftverkene laget en plan for et kraftanlegg med Langvatnet som reservoar, med tunnel gjennom Risfjellet og kraftstasjon i Selforsjøen/Ranosen. Fallet er på vel 40 meter fra inntaket til kraftstasjonen.

17. april 1961 vedtok Stortinget at Langvatn Kraftanlegg skulle bygges.

Ledet utbyggingen

Einar Eide fikk jobben med å lede utbyggingen. Han vokste opp på gården Eide i Stjørna kommune (nå en del av Bjugn kommune). Han gikk på landsgymnas i Orkdal og tok

diplomeksamen ved Norges Tekniske Høgskole (NTH) i Trondheim i 1955.

Men allerede i 1952 hadde han stiftet kjennskap til Mo i Rana gjennom sin venn Idar Skogen. Han fikk sommerjobb på jernverks-tomta, og han møtte kvinnen som skulle bli kona hans, Enid. Hun kom fra Kirkenes til Mo sammen med sine foreldre, lokket av de nye arbeidsplassene som jernverket skapte.

Sommeren etter var han tilbake på Mo, hvor han fikk jobb hos byingeniør Hovig. Og i 1955 – før han var ferdig med diplom-oppgaven 20. august, ble han ansatt ved jernbanen på Storforshei.

Einar Eide ledet utbyggingen av Langvatn kraftverk.
Foto: Klaus Solbakken

På Mo var det et møte i ingeniørforeningen, hvor anleggssjef Peter Smith ved Røssåga-anlegget i Korgen holdt foredrag.

Einar Eide var ferdig med oppdraget på jernbanen i Rana og skulle overflyttes til Bodø. Han snakket derfor frampå om jobb i Vassdragsvesenet.

– Ja. Du kan begynne i morgen, svarte Smith.

Men Eide måtte først arbeide tre måneders oppsigelse ved NSB i Bodø, før han 17. mars 1961 begynte i NVE – Statskraftverkene, med oppdrag å bygge Langvatn kraftanlegg. Egil Tveit var ansatt som byggeleder.

– Til å begynne med hadde jeg kontor heime, forteller Eide.

Svær tunnel

Det skulle bygges vei, vann og kloakk i Sankthansveien på Ytteren. Et samarbeidsprosjekt mellom kommunen og Vassdragsvesenet, hvor det blant annet skulle anlegges brakker og et lite vannverk. Øijord & Aanes fikk oppdraget, og de startet med en gammel traktorgraver som ble holdt sammen av hesjestreng. Men vinteren 1961 var merkelig, med barmark og regn. Det ble et gjørmehav, og hadde de ikke fått låne en maskin hos Rudolf Høgås, hadde de neppe klart oppdraget.

– Det var starten på Øijord & Aanes, en av de største maskinentreprenørene i Rana. De var

veldig dyktige, og sto på. De sa heller aldri nei, og så ingenting ulikt, forteller Einar Eide.

På Ytteren ble det laget et tverrslag, og fra tverrslaget drev to tunnellag i hver sin retning, det ene mot Langvatnet og det andre mot kraftstasjonen og utløpet i Ranosen. Også ved Yttralenna ble det laget et tverrslag, slik at det ble drevet både mot Ytteren og Langvatnet fra dette.

Fallet fra Langvatnet er bare vel 40 meter. Men dette oppveies av store vannmasser som kan strømme gjennom tunnelen med et tverrsnitt på hele 140 kvadratmeter. Ingen andre kraftanlegg som NVE hadde bygd utnytter så store vannmasser.

– Vi drev først en toppstoll på 60 kvadratmeter – det samme som to jernbanetunneler. Og så strosset vi resten. Fra tak til bunn er det 12-14 meter, forteller Eide, som tenker tilbake på dette med en viss ærefrykt. For det var ille nok om en liten stein løsnet i tunneltaket.

– Vi hadde også ei dødsulykke under rensking. Det var et farlig arbeid, sier Eide.

Fangdam i Langvatn

Arbeidet med Langvatnet kraftanlegg bød på mer dramatik. Ved inntaket i Yttralenna ble det bygd en fangdam, som skulle hindre at vannet strømmet inn i tunnelen mens arbeidet foregikk. Men et forferdelig regnvær gjorde at vannet steg voldsomt i Langvatnet.

– Vi kjørte på for fullt, og bygde opp fangdammen. Og det gikk heldigvis bra, sier Eide.

For ingeniøren var det en stor byrde å drive anlegget og stå ansvarlig for alt som skjedde. Arbeidet gikk døgnet rundt.

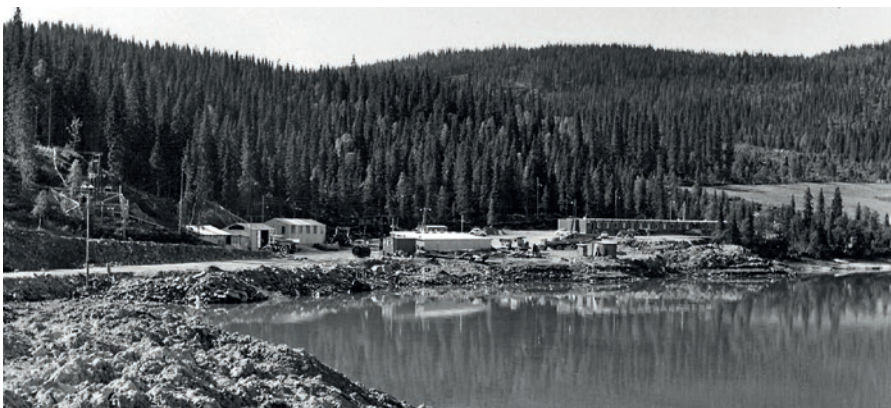
Da anlegget med Nedre Røssåga startet, fikk folk fra nær og fjern arbeid. De kom fra

Flomvannet holdt på å bryte seg vei inn over fangdammen og inn i den halvferdige tunnelen da Langvatnet steg kraftig. Foto: Lind

småbruk og fra fiskebåten, og var ikke vant med anleggsarbeid. Men de var arbeidsvillige og lærte seg jobben etter hvert, og det ble en kontinuitet i og med at de fortsatte på Øvre Røssåga. Og da Langvatn kraftverk og Ranoverkene skulle bygges, og arbeidsfolkene flyttet med dit, hadde de blitt rutinererte anleggsfolk.

– Det var mange dyktige, drevne folk, og et fint team med Egil Tveit og Odd Johannessen på toppen. Det gikk stort sett på skinner, sier Eide. Ny teknikk ble også tatt i bruk. Mens håndholdte boremaskiner med knematere var vanlig ellers, ble maskinbore-rigger tatt i bruk i Langvasstunnelen.

Langvatn kraftstasjon bygges. Her fra inntaket i Yttralenna. Foto: Lind

Fra arbeidet med tunnelen til Langvatn kraftstasjon. Foto: Lind

– Det var et helsikes leven, og mye eksos, støv og skitt. Det var en tøff arbeidsplass, men folk likte seg, sier han.

Fra sjarken til stuffen

For ungdom uten utdanning og fra fattige kår ble kraftutbyggingen veien til arbeid og velstand. Arnold Åsland fra Utskarpen var en av dem. 12 år gammel var han gjeter i Røffen i Røvassdalen. Seinere ble han med faren på fiske. I 1949 dro han til Oslo, gikk sveisekurs og jobbet på verksted inntil han dro i militæret. Etterpå kom han tilbake til Rana, hvor han hadde forskjellige småjobber.

Så hørte han at Vassdragsvesenet trengte folk til anlegget i Nedre Røssåga. Han syklet fra Ytteren til Åga, haiket med en malmobil til Korgen – og fikk arbeid.

– Du må begynne i morgen, var beskjeden han fikk.

Det ble en tøff omstilling fra sjarken til stuffen. Men Arnold Åsland skulle bli hos Vassdragsvesenet i 20 år.

Åsland hadde bare arbeidet i noen måneder da han skadet seg stygt da han falt ned av og holdt på å bli overkjørt av en dumper. Men etter å ha vært sykemeldt i tre måneder, begynte han i arbeid igjen. Han gikk grave-maskinkurs, og den første oppgaven han fikk var å laste stein på Tustervassdammen.

Da kraftstasjonen på Ytteren og Langvass-tunnelen skulle bygges, ble han flyttet dit. Åsland var med på byggingen helt til gjennomslaget.

– Der fikk jeg en ny Landsverk 300 grave-maskin med luftsylindrer, som koblet inn bandene. Det var en moderne maskin, som var mye lettere å kjøre, forteller han.

De jobbet treskift i tunnelen med en diameter på hele 140 kvadratmeter. Trygve Kråkstad

Fra tverrslaget i Mølnhusdalen på Ytteren. Foto: Lind

Langvatn kraftstasjon bygges. Her fra inntaket i Yttralenninga. Foto: Lind

og Arnold Åsland byttet på å laste en time, for så å ha en time fri. Etter at Langvass-tunnelen var ferdig i 1964, gikk Åsland over på verkstedet, og ble reparatør og reservefører. På verkstedet reparerte de bulldosere, gravemaskiner, hjullastere, beltelastere, vagger og lokomotiv. I 1971 ble han verkstedformann hos Brødrene Møllersen.

De fem Kråkstad-brødrene fra Drevvatn var alle i en periode i arbeid på Røssåga-anlegget sammen med faren sin. Einar og Arvid Kråkstad tjente så godt at de kunne dra til Mosjøen og kjøpe hver sin nye Ford Consul. De la pengene kontant på bordet: 23.000 kroner hver. Bilforhandleren ringte til kommunen for å høre om de var straffet eller etterlyst, og forhørte seg hos den lokale kjøpmannen for å få vite hva slags karer dette var.

Brukte borerigg for første gang

I 1961 ble Einar Kråkstad flyttet til Langvatn kraftanlegg, og begynte i tunnelen i Mølnhusdalen. Der ble den første boreriggen tatt i bruk. Riggen var italiensk og ble kalt "Jo". Folk fra fabrikkene kom til anlegget for å se på når de boret, og var godt fornøyd med det de så.

– Boreriggen var primitiv. Hvis boret gikk fast, måtte vi opp i hengen og skru løs maskinen, forteller Kråkstad. Einar Kråkstad arbeidet i NVE i 18 år, og synes det var en god arbeidsgiver til tross for at mange jobber både var skitne, kalde og farlige.

Johnny Jensen var bare 14-15 år gammel da han lastet stein med Caterpillar 922 hjullaster, som faren Jonas Jensen kjøpte i 1961. Han lastet steinen på blandebatteriet til NVE, som sto omtrent der Biltilsynet tidligere holdt til. Mens han gikk på skolen, kjørte han hjullaster på kraftanlegget i Ranosen fra klokken 15 til 22. Etter at han var ferdig på skolen, gikk det på tolvtimers skift.

Borerigg ble for første gang tatt i bruk under byggingen av Langvatn kraftverk. Foto: Lind

Johnny Jensen husker spesielt den trange tunnelen til lukehuset, som han var med på å laste ut av. Der var det så dårlig lufting at det ikke var råd å se stoffen på grunn av røyk. Men det var bare å kjøre til skuffa var full, og så rygge ut den bratte tunnelen.

Veibygging i Langvassgrenda

Deler av Langvassgrenda hadde fått veiforbindelse ned Ågdalen fra Svanåvatnet og Bjørnådalen på slutten av 1950-tallet. Reguleringen av Tærskaldvatnet til Glomfjord utløste en erstatning på 200.000 kroner fra NVE, som ble brukt på veiforbindelse til Ravnåga. Men bare en del av bygda fikk med dette vei, og en heftig strid om veiløsninger hadde splittet bygda. En ny kraftutbygging, denne gang av Langvatnet, som innbyggerne på godt og vondt hadde vært avhengige av som ferdelsvei både vår, sommer, høst og vinter, ble sett på som løsningen på et gammelt veikrav.

Nord-Rana kommune satte som krav for konsesjon til Statskraftverkene at det skulle bygges vei på strekningen Strupen–Grotneset–Sneffjellå og videre mellom Sneffjellå og Lillevann. Videre skulle det bygges vei langs hele nordsiden av Langvatnet med bru over til Hauan eller Rufsholm.

Vassdragsvesenet tilbød seg å bygge vei fra Strupen til Bordvedaven–Lillevann, med bru over Glomåga, og at veien ble forlenget fra Ravnå til Stokkvik. Men ikke videre østover til Langvassgårdene.

Dermed havnet veisaken i skjønnsretten. Grunneiernes advokat, Erik Bryn, krevde vei fra Stokkvik og østover, og at Myrvoll, på strekningen mellom Bordvedaven og Sneffjellå, ble innløst. Staten ved Vassdragsvesenet kjøpte gården Myrvoll for 56.000 kroner, og ga eier Aagot Jacobsen leiekontrakt

Fra inntaket til Langvatn kraftanlegg. For å utføre sprengningen av inntaket ble det bygd en fangdam mot Langvatnet. Men under en stormflom holdt demningen på å bli gravd bort, og det var fare for at vannet skulle flomme ukontrollert gjennom den halvferdige tunnelen. Her arbeides det med å forsterke fangdammen, 22.10.1962. Foto: Lind

Reinforssen dam under bygging. Foto: Lind

så lenge hun bodde der. Dermed slapp Vassdragsvesenet å bygge veiforbindelsen mellom Snefjellå og Bordvedaven.

Våren 1963 ble veien til Snefjellå sendt ut på anbud, og seinere samme år ble veien stukket mellom Bordvedaven og Lillevann.

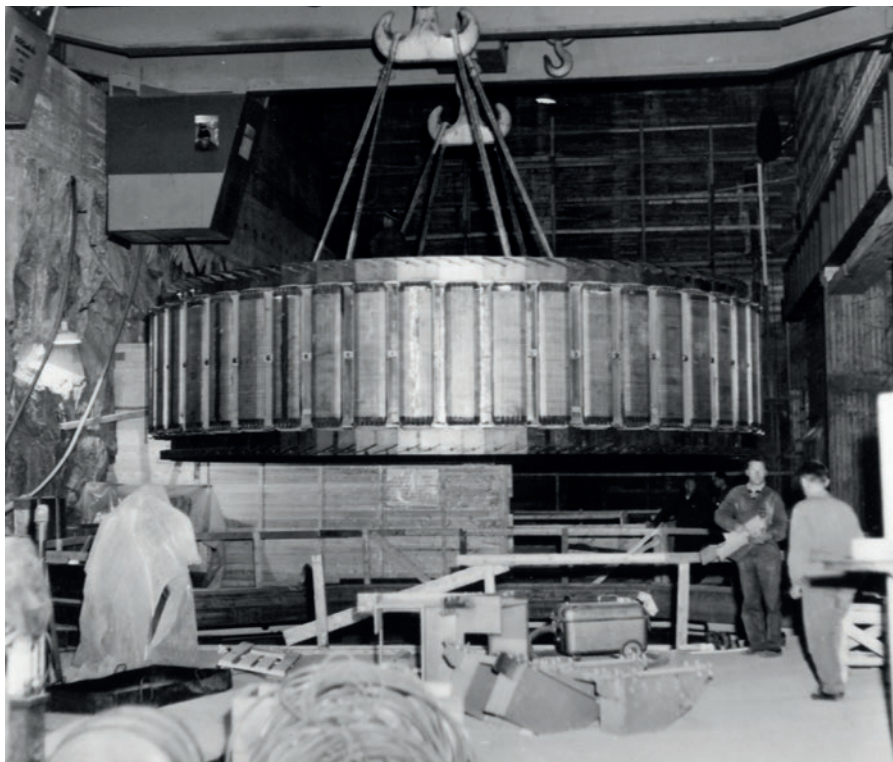
Skjønnsretten gikk grundig til verks, og det ble gitt erstatninger fra noen hundrelapper til 2-3000 kroner til grunneierne. De hadde imidlertid gitt fri grunn til vei, og ville avstå fra alle andre erstatningskrav. Kommunen vedtok dessuten å frafalle konsesjonsavgift fra Vassdragsvesenet i 20 år, og å bekoste vedlikeholdet av veien inntil fylkeskommunen overtok det. Anleggskostnadene ble anslått å bli høye, totalt over 6,5 millioner kroner. Men bydefolkets interesser ble sterkt vektlagt.

Vassdragsvesenet forsøkte å vri seg unna, og vurderte å endre reguleringsplanene for Langvatnet til bare å produsere flomkraft. Ved å la være å senke vannstanden i Langvatnet inntil tre meter mente de at de kunne be Stortinget om å gjøre om kravet om veibygging.

Grunneiernes advokat, Erik Bryn, protesterte, og forlangte at det nå nesten ferdige kraftverket ikke måtte settes i drift.

Men kraftverket ble satt i drift som planlagt i 1964. Utbyggingen kostet nær 100 millioner kroner. Kjennelsen fra skjønnsretten av 7. februar 1964 ble stående etter at Vassdragsvesenets søknad om reguleringsendring og overskjønnsbegjæring ble trukket. Veiene skulle bli bygd, men det var endelig klart først den 2. juni 1965.

Brødrene Møllersen AS fikk all entreprise på veibyggingen i Langvassgrenda. I 1966 var det anleggsvirksomhet samtidig på flere strekninger. Ved Langvassgårdene, i Stokkvika og ved brua over Glomåga ved Lillevann var det brakkeleirer.

Installering av polhjul til Langvatn kraftverk. Foto: Lind

I desember 1966 var veianleggene nesten ferdige. Strekningen Stokkvik-Røvassåga, hvor det tidligere nærmest ble betraktet som umulig å bygge vei, hadde gått raskere enn ventet. Takket være moderne anleggsmaskiner. Totalt ble det bygd 27 km vei. Prisen ble 5,5 millioner kroner.

Rekordkulde

Det var særdeles kaldt den vinteren veien ble bygd langs Langvatnet. Sprengkulda holdt seg fra desember til ut februar. Maskinene ble kjørt over isen på Langvatnet. Men maskinførerne gikk bak og styrte med

tømmer på spakene, som om de kjørte hest. Slik sikret de seg om isen skulle svikte.

Men isen var sterk. Isen over Langvatnet ble to meter tjukk den vinteren. Store salver ble sprengt ut i stor høyde fra de bratte partiene langs vannet, og maskiner ble kjørt ned og steinen lastet opp på isen. Arne Johan Alte kjørte bulldoseren av isen ved Stokkvika 16. mai. Og isen holdt!

Hos Hans Langvann viste termometeret minus 40 mange dager, og halve dagene gikk med til å få start på maskinene.

Reinforsen i flom.
Foto: Arne Forbord Rana Blad

En glad arbeidsgjeng
fra kraftverksgruppe Rana
Foto: Fredrik Holmin

Fra maskinsalen
Foto: Fredrik Holmin

Da brukarene til brua over Røvassåga ved Langvassgårdene skulle bygges, ble Alte bedt om å kjøre bulldoseren ut på isen for å rense av snøen. Det nektet han å gjøre før isen var sjekket nærmere. I stedet kjørte Johnny Johnsen ut med en mindre bulldoser – og gikk gjennom isen.

– Heldigvis hadde Johnny en stor skinnpels på seg, som bidro til at han kom seg opp før isflakene la seg igjen over maskinen. Det var dramatisk, men det gikk heldigvis bra, forteller Alte.

Allerede i desember 1966 prøvekjørte Helgeland Bilruter ruta langs Langvatnet.

Selv om det gjensto noe finpuss på veien, ble det i 1967 satt i gang busstrafikk langs vannet. Bygda som hadde blitt så splittet på 1950-tallet på grunn av veisaken, var igjen forent. Og alle boplassene langs Langvatnet, som med rimelighet kunne forlange det, hadde omsider fått veiforbindelse med omverdenen. Det skjedde 73 år etter at Langvassgrendens Læse- og diskussionsklub hadde tatt det første kjente initiativet om å knytte bygda til resten av landet med vei.

Reguleringsområde Langvatn kraftstasjon

KILDER

Rana Blad, Årbok for Rana 2006: "Med farsan på anlegg - eller: Brødrene Møllersen 1951-1973" av Trond Møllersen, "Langvassgrendværingens langtidsperspektiv" av Svein Håkon Granlund, "Maskinveteraner forteller" av Klaus Solbakken, Einar Eide, Arnold Åsland, Per Elias Ingebrigtsen, Einar Kråkstad, Tore Granlund, Arne Johan Alte, Johnny Jensen, Statkraft.

Klaus Solbakken

Født i 1949 i Mo i Rana og bosatt på Selfors. Har lærerutdanning og arbeidet i åtte år som lærer før han begynte som journalist i 1981. Arbeider som journalist i Rana Blad.

FAKTA

- Konesjon for reguleringen ble gitt i kongelig resolusjon av 12. mai 1961.
- Kraftverket ligger i Ranosen med reguleringsanlegg ligger i sin helhet i Rana kommune.
- Nedbørsfeltet er på 2546 km².
- Langvatnet er magasin for kraftverket. Vannet reguleres mellom laveste regulerte vannstand LRV 41,00 m.o.h. og høyeste regulerte vannstand HRV 43,70 m.o.h., som også var naturlig vannstand i Langvatnet.
- Kraftverket utnytter et fall på 43 meter til Ranosen nederst i Ranelva.
- Ranelva overføres til Langvatnet ved at elva demmes opp på Reinforsen. Dermed "snus" Langvassåga og føres inn i Langvatnet.
- Reinforsen kraftverk utnytter også Langvatnet som magasin.
- Det er installert to vertikale francisturbiner på totalt 90 MW i Langvatn kraftverk. Driftsvannføringen er på 270 m³/sek, og er den største i Statkraft. Midlere årsproduksjon er på 242 GWh.
- Tilløpstunnelen er 3.240 m lang med et tverrsnitt på 140 m².
- Kraftverksgruppe Rana har ansvar for drift og vedlikehold av kraftverket.
- Kraftverket med reguleringsanlegg overvåkes og fjernstyres fra regionsentralen i Korgen.
- NVE har 2. mai 2013 fattet vedtak om revisjon av konsesjonsvilkårene for statsreguleringen av Langvatn og overføring av Ranelv til Langvatn.

Turbinaksling i maskinhallen
til Langvatn Kraftverk.
Foto: Statkraft

Statkraft Energi AS
Langvatn Kraftverk

Telefon +47 24 06 70 00
E-post: info@statkraft.com

www.statkraft.com

